

ZEMTURS

LATGOLAS NŪVODA NEDEĻAS LAIKKROKSTS

Nr. 4 (173)

1999. GODA 29. JANVARS

CENA 10 SANTIMI

KONSULTANTI: religijas lītas – prāvests **Alberts Budže**, Raiņa ielā 21, Tīžā, Bolvu rajons, LV-4572, tālrunis – 245-56312; mākslas vaicājumi – **Pēteris Gleizdāns**, Bazneicā ielā 34, Rēzekne, LV-4601, tālrunis 246-23325; **poligrafeja, izdevniecība** – **Jānis Eļksnis**, Bazneicā ielā 28, Rēzekne, LKC izdevniecība, LV-4601, tālrunis 246-22298; **dzeja** – **Ontons Slišāns**, Upīte 2-13, Šķilbānu pogosts, Bolvu rajons, LV-4587; **vēsture** – **Viktors Trojanovskis**, R. Blaumaņa 17/18, dz. 6, Ludza, LV-5701; **kulturvēsture** – **profesors Pēteris Zeile**, K. Valdemāra 145/1-52, Reiga, LV-1013, tālrunis 27-361423; **ekonomika** – **profesors Jezups Zeļonka**, LJA EI Akadēmijas 1, Reiga, LV-1003; **orzemu biroja vadeitōjs** – **Alberts Spōģis**, Breslauer StraÙe 44, 48157, Mūnster, Deutschland.

ALBERTS BUDŽE, PRĀVESTS DRAUDŽU DZEIVE

Latvejā paradzāts izveidot bērnu apvīnōtū kōri, kurs dzidōs Aglyunā 15. augustā, jys varātu snigt koncertus arī cytūs dīvnomūs. Sagaidūt 2000. godu taipat dūmōts izveidot pīaugušūs kūpkōri ar dažaidom muzyklom programmom. Pī šōs īceres strōdōj Reigas svātō Alberta bazneicas varganiste Janina Puškovska un Aglyunas bazilikas dirigente Īva Lazdāne.

Valsts ostondasmytgades priksvokorā Daugavpīls sajēme lelsyku dōvonu: divi dīvnomi – Dīvmōtes Bezvaineigas Ījīmšonas bazneica un pareizticeigūs Borisa un Gļeba katedrale – tyka apgaismōti timsajā dīnnakts laikā – tagad jūs vysā krōšņumā varēs skateit jebkurā breidī (svātō Pītera bazneica izgaismōta jau ogrōk). Par tū jo seviški pateiceigi ir prāvests Juris Mukāns un prīsters Georgijs Popovs.

20. un 21. novembrī Aglyunā nūtyka kōrteji Rēzeknes – Aglyunas diecēzes kursī, pīsadālējōs 69 kateheti nu vysas Latgolas. Nōkūšais jūs salidōjums tīpat beja 11. un 12. decembrī.

Katehetikas instituta telpōs Rēzeknē pošlaik rit leli rekonstrukcijas dorbi. Jau sakōrtōta apkures

sistema, īlykti lūgu rāmi nu alumīneja, plaši veikta īkšējō pōrbyuve.

7. novembrī Rēzeknes – Bolvu lelceļa molā, vitā, kur 1977. goda 13. jūnī tragiski gōja būjā Bolvu rajona kōru vērdirigents, muzykas pedagogs Stanislavs Broks, īsvēiteis pīmiņas akmiņš. Talanteigajam Latgolas kulturas darbinīkam veļteitū pīmiņas Sāru dīvkolpōjumu Baļtinovas katōļu bazneicā vadeja šōs draudzes prāvests A. Budže, dzidōjā S. Broka dzeivesbīdres Terēzes Brokas vadeitais Daugavpīls kōris »Latgale«, vargaņu pavadējumu izpīdēja nalaiķa dāls, Daugavpīls muzykas koledžas direktors Aivars Broks.

Lāmums par šaidas pīmiņas plōksnes izgatavōšonu pījīmts Latgolas Pētniceības instituta valdes sēdē, uzstōdeita ar prāvesta A. Budžes īteikumu un atbolstu.

Rēzeknes – Aglyunas diecēzes veiskups J. E. J. Bulis sajēmīs valsts prezidenta G. Ulmaņa apsveikuma telegrammu.

Latgolā 18. novembrī ar dīvkolpōjumim atzeimēja daudzas bazneicas. Daugavpīlī sv. Pītera dīvnomā nūtyka ekumenisks dīvkolpōjums, kurā pīsadālējōs dekans A. Madelāns, prāvests J. Mukāns, pareizticeigūs goreidznīks tāvs Georgijs, luteryskōs draudzes mōceitōjs L. Rozentāls. Klōt beja arī pīlsātas un rajona vadeības pōrstōvi.

Rēzeknē Jezus Sirds katedralē svīneigū dīvkolpōjumu vadeja diecēzes veiskups J. E. J. Bulis, koncertbrejūt vysim katedrales prīsterim. Pīsadālējōs pīlsātas mērs J. Jukna, rajona padūmes priksādātōjs M. Švares un cyti. Pēc dīvkolpōjuma vysī puļcējōs pī Latgolas Mōras pīminekļā, lai nūlyktu zīdus.

18. novembrī Jezus Sirds katedralē īsvēiteis Latgolas Zemessardzes brīgādes karūgs – tū svīneigi veice J. E. veiskups J. Bulis, bet pasnēģšonas ceremoneja nūtyka Rēzeknes kulturas nomā, kur skaisti darynōtū relikveju pasnēdze Zemessardzes ōrkōrtejōs paleidzeības fonda pōrstōvs Norberts Klaučēns, kurs ir Latvejas gūda konsuls Čikagā. Šyudynōjuse Latvejas lobkōk karūgu darynōtōja Ausma Apše, kura dzeivoj Saulkrostīs. Ar tū 18. novembra valsts svātuku parādē sūļōja 86 Latgolas zemes sorgi.

**NAAIZMĒRSTI, KA
»ZEMTURI«
LOBŌK IR
PASYUTĒT, NAKAI
MEKLĒT
MOZUMTĒRDZ-
NĪCEIBĀ**

roksts, kuru uzskotu par vīnu nu svo-reigōkim, kaidus avīzei asu rakstējis, tiks nūdrukōts (skot. 3. loppusi!). Byutu labi, jo izadūtīs lauzt apburtū lūku ap avīzi.

Nasēņ pōrskateju »Zemtura« komplektu. Daudz lobu, vajadzēigu materiālu, bet ir arī dažas vōjas vītas, nu kurom jōizavairīs. Daudz tehniska rakstura klīdu, daudz pavōju »dzeivūļu«, RA II kursa studentu dīletantiskī rakstēni par Latgolas kulturu ar daudzom klīudom, kas nadora gūdu avīzei. Humanitārōs fakultates studentī (na jau ekonomisti) Latgolas kulturas vēsturi klausōs tīkai III kursā, pēc kura es arī organizēju rokstu seriју ar saprōteigim, izredigēitīm rokstīm, kuri arī īvadēja »Studentu klubēnu«. Bet kod tū dora nasagatavōti cyta profila studentī, tys nav nīkaidīs atainōjums, nīkaidū gūdu nadora. Un nateišī mat

ānu uz mani, jo vīneigais RA losu »Latgolas kulturas vēsturi«.

Un vēl – jo avīze dīvus trejs mēnešus nūstōv nadrukōta, zaudej sovū aktualitāti, gon arī nūzeimi. Munā rokstā dadz nīkō naeīsynōt un latvyski rakstēitūs citatus, taipat uzvōrdus nalatgaliskōt kai leīdz šam bīži navajadzēigi dareīts. Bez tam, maņ likas, kod avīze iznōce latvīšu literarajā un daleji latgališu rokstu volūdā, jai beja lelōka pīkrisšona, nakai pādejā laikā, kod teik drukōta tīkai latgaliskajā rokstā, nu kura lela daļa latgališu atroduši, un avīzei reizē īzbeigēts ceļš uz pōrejīm latvīšīm, kuri latgaliski namādz laseit.

Jūpriņjom jyusu
PĪTERS ZEILE

RUNDĀNU POGOSTS

»Vyspōr pī myusim Rundānūs nūteik kas to dīvains – vīnā vosorā izyra septeņas gimīnes, daudzas sīvītes nūsadzārušōs, es pagaidom turīs, lai arī veirs atstōja vīnu ar trejīm bārnim. Kū lai doru?« – tai vaicoj Vera nu Rundānim. Un taidū klīdžīnu nav mozums, pret fīm pavysam nīceigas šķīt zīņas, ka, pīmāram, Reigas Tehniskōs universitates 3. kursa studentam A. Božīnskīm, kurs apkolpoj septeņu skūlu un pogostu kompjuiterus un kura vacōkim saspryngta finansialō situaceja, desmit mēnešus godā moksōs 35 latus lelu stipendeju, voi ka par egleišu stōdeīšonu 8 hektaru plateībā kai moksū vītejōs vydusskūlas skūlāni izavēļējūs ekskursēju pa Latveju, kai arī cytas zīņas...

Bet, pīmāram, pēc oficialōs statistikas 1997. godā pogostā myra 32 cylvāki, pīdzyma vīn vīna meitine un divi zāni, tyka nūslogtas trejs lauleibas... Tymā pošā godā budžeta plāns izpīdēits 94 procentu apjūmā kai izdavumūs, tai ījāmumūs, moznūdrūšynōnim pabolstūs pīšķērtī 2171 lats, pagaidū sabīdriskūs dorbu nūdrūšynōšonai – 1042 lati.

A. RŪSIŅŠ TOVĀ SVĒTNEICĀ

Moderato

Marija vyssvātō, nōkam Aglyunā Remdēt sovas sōpes Tovā svētneicā.
Pīdzīdōjums:
Karālīne svātō, Breinūmdareitōja, Bērneš Tovōs rūkōs – myusu Pesteitōjs.
Dziļā pazemeībā golvas nūlicam, Pīdūšonu lyudzūt, Tevi pīsaucam.
Pīdzīdōjums.
Mōci myusus Dīvam uz ticeigim byut, Jam tik vīnam kolpōt, svātōkim mums kliut.
Pīdzīdōjums.
Māmeņa vyssvātō, myusu sirdis jyut, Tyvumā pī Tevis vysas sōpis zyud.
Pīdzīdōjums.
Tautu vīnōtōja, myusu aizstōve, Pasorgoj nu grāka, Dīvu lyudz par mums.
Pīdzīdōjums.

IGORS PLIČS, SALONA »FOTOMAKS« VADEITŌJS ŽURNALISTES DVĒSELE

Aizvadeitō goda nūgalē un šō sōkumā salonā »FotoMaks« beja skotoma »Naatkareīgōs Reita Avīzes« korespondentes Jākubpīls zonā Daigas Kalniņas fotodorbu izstōde. Kotrs rāmi īlyktais nūfotografātais voi kolāžā izveidōtais mirklīs beja pavadeits ar pīskaņōtom rīndom dzejā, kas beja vysai nāparostī. Par sevi jaunō fotografe izstōdes prospektā sacēja ar Arijas Elksnes vōrdim:

»Es asu nu mežīm un pļovom, na tīkai nu tāva un mōtis, Par dzeīslom pōrtopuši, caur mani steīdz čymynu kōti; Maņ bārzi ir dāvuši kaulus, manī ūzulu ašnis tak, Un dvēseli munā kai upī saulrīta atspeidums dag...«
Šymā dokumentā ar nūsaukumu »Nūsakaņ« jei rakstēja, ka dorbu klōstu var saukt arī par krōsu pīku un ka fotografiski tys ir cyts pasauls, cyta volūda, »nakai malnboltō, kurā es dzeivōju un runōju īpriks. Fotografeja maņ paleīdz atrast sevi, tys ir taidis sevis meklēšonas veids, sevis sorgōšonas veids nu šō laika najyuteiguma, naredzeiguma un namīlesteības, nu tīkai īkđinas redzēšonas. Tys ir sevis pīpīldeīšonas veids ar breīžīm, kuru dēļ ir vērts byut šamā pasaulē. Pīpīldeīšonas caur dobās rytu, formu un izpaušmu harmoneju, caur reitu, gaismas spēli rosā, caur

mōkūnim, caur smylgu un vokora myglom kai nūtveramom meikstom pyuces spōrnu vādom. Sevis pīpīldeīšona caur dobās smolkōkūs izpaušmu nūjautom...
Fotomōkslineica apgolvoj, ka asūt Nūbeigums 4. lpp..

Soltā reitā

TATJANA KULIŠEVSKA, II KURSS

MALDYNŌTĪS NAĻAUN VACŌS SVĀTŌS GRŌMOTAS

2. turpynājums

Izjāmums beja svātki, tod I. Z. pīsatūrejos pi statūtim un dīnas kŏrteiba beja cyta. Jys nikod nāstrŏdŏja, pat gŏreigu dorbu, un jo jyusim pasalaimējos pi jŏ īsarast taidā reizē, to varja pasarunŏt. Dorba dīnŏs vizeišu laiks beja styngri reglamenteits.

Racionala un sovdbabeiga I. Zavoloko beja pīēja uzturam. Jys praktiski nālītŏja gaļu, izjamūt reizi godā, kod atsagavējos uz Zīmassvātkim. Pamatuzturā jam beja ēdīni nu ūlom un pīna produktim.

Ivans Nikiforovičs beja ļūti erudits un izgļeitŏts cylvāks ar ļūti plašu interešu lūku. Nūsadorbŏjŏs ar biškūpeiba, sasadorbŏjŏs ar žurnalu »Biškūpeiba«, interesantas ir jŏ medicīniskŏs izstrŏdes, tymā skaitā interese par vēzi — ir napabeigti dorbi šamā jūmā.

I. Zavoloko spolvai pīdar daudz dzejļi, pa lelŏkai daļai gŏreiga satura, daži beja apgŏdŏti pat ar nŏtim. Jam beja nūsīce uz glezniceibu, leļyski tamā orientējos, bet īpoši aizrŏve grafika. Tikšŏnŏs jaunēibā ar taidom teatra zvaigznm, kai Stanislavskis, Moskvins, Kniper-čehova MHATA visizrŏžu laikā Pragā, kod krīvu studenti pīsadālējos masu skotīs un ari pats I. Zavoloko dorbŏjŏs M. Gorkija Luģā »Dybynā«, jam īpūtēja milesteibu pret teatri. Leidz pat sovas dzeives nūrītam par vīnu nu meilŏkajŏm nūdārbem uzskatēja televīzijas izrŏžu nūsakateišonu.

»I. Zavoloko attīksmē pret cylvākim,« — ir sacējis A. Žilko, — »beja lobsirdeiba. Īpoši jys lŏbvēleibs beja pret jaunŏtni.«

Un debūt — jys beja naremdynoms »karsējs«, seviški patyka hokejs, bet jaunēibā pats beja spēlējis futbolu.

Pŏrsteidzūša beja I. Z. aizrauteiba ar laseišonu. Jam pīdarēja lela speciala klasiskŏs literaturas biblioteka, dažaidas rūkasgrŏmotas un pat ari ateistiska satura izdavumi. Aizarŏvēs ar fotogrāfēšonu — ar lelu interesi tagad aplykŏjam attālus, kurūs īmyužnŏti vacticeibniku dzeives epizodi Latgolā 30. godu ekspediceijas laikā.

Lykumsakareigi, ka rūdas vaicŏjums: kas gon jam, izgŏjušam lāgetu eļni, sakrūplŏtam fiziski, lyka nāzādēt interesi par dzeivi, nānūsacītynŏtīs sirdi, saglŏbŏt dvēseles teireibu? Un atbilde var byut tikai vīna — TICEIBA. Rokstūt vēļtejumus uz sova fotoattāla, jys ar V. Beļinska vŏrdim tū formulējis tai: »Kas ir cylvāks bez Dīva? Solts likis! Cylvāka dzeive Dīvā un jīmā tys nūmērst un augšānceļas, ciš un bauda svātlaimi.«

Klusa īleņa Pŏrdaugovā, te jū gaideja nŏve — izgŏjis pogolmā, kur bejis ļūti slydŏns, nūkritis, ilgī navarējis pīsačeļt un gola iznŏkumā plaušu pīkŏrsūs, kam 1984. godā 7. martā sekŏja aizīšona nu šŏ pasaulā.

Ivana Nikiforoviča dzeives lelŏkŏ daļa aizritējuse tŏli prūm nu Rēzeknes, tūmār sovas mīras mŏjas jys beja izvēlējis teiši te: »Tūs kopu, kur vacaistāvs, nav, tŏpēc gribu tikai Režicā«. Un jo kaidis jam mēginŏja ībīļst, energiski pretŏjŏs: »Nā, nā — es tikai Režycā!«...

Bejis dīvkŏlpŏjumā Lipušku lyugšonu nomā, draudzes lūceklim atvedis grŏmotas, apsarunŏjis ar jīm, prasējis par dzeivŏšonu un iztyku. Tagad jau palicis moz cylvāku, kuri beja tykušis ar jū, nu dzeives aizgŏjis ari Dorofejs Suvorovs, kurs Zavoloko ļŏvis nūraksteit senas gŏreigas vŏrsmas, kŏ tys sovā laikā pīrakstejis Austrumprūsejā — tŏs niu globŏj Dorofeja meita Anna Dorofejevna.

Atkŏrtŏti teik izdūtī I. Zavoloko ynŏtniskī un publicistiskī dorbi, par jū pošu roksta referatus un disertacejas.

Taidus cylvākus, kai Ivans Zavoloko, sauc par apgaismŏtŏjim.

Pošlaik Latvejā ir ap 70—80 tyukstūši vacticeibniku un 68 jūs kŏpīnas, bet ar mŏceitŏjim — tikai 12. Par sovpatēigu golvaspīļsātu jīm klīvuse Daugavpīļs, kur dorbŏjas sešas kŏpīnas. Taidas ir ari cytŏs pīļsātŏs: Rēzeknē, Jelgavā, Jīlpŏjā, Jākūbīlī, Preiļūs. Lelŏkais vacticeibniku skaits dzeivŏj teiši Latgolā un laukūs.

Kaidu laiku Rēzeknē dorbŏjŏs divas draudzes — Krutovas un Kopu, pyrmŏs svātnoms sovā laikā tyka sagrauts, bet Kopu saglŏbŏts ar breinuma un draudzes lūcekļu spākim. Pošlaik rēzeknišu saimē 1,5 tyukstūšus cylvāku lykumeigi var uzskateit par draudzes lūceklim, jo jī pīsadolŏs grāku atlaisŏnā. Pādejā laikā kŏpīna te pasapyldynŏjuse ar 300—400 jaunim lūceklim, bet kotru godu jū atstŏj ari pa syntam... Ti jau ir vaci ļauds. Rajonā ir 20 kŏpīnas un tikpat ari lyugšonas nomu. Lelŏkajai daļai draudžu tryukst mŏceitŏju, vīteji jūs lūcekli teik golā poši sovim spākim — sapuļcejas, losa lyugšonas, dzīd.

Storp bezpopu vacticeibniku draudzem izpaužas vairŏki nūvirzīni, bet Rēzeknes kŏpīna pīdar pi vysmozŏk radikalŏs grupas — pomorim. Šys nūvirzīns te nūmainējis Feodosija vacticeibnikus, kuru kŏpīna eksistja leidz 60. godim. Kai jau īgŏjis, par mŏceitŏjim klīust cylvāki, kuri zynŏšonas īgīvuši pošmŏceibas ceļā, golvonūkŏrt jī cālūs nu dzīdŏtŏjim uz klīrosa. Rēzeknes draudzes mŏceitŏjs Vasilijs Bystrovs kŏdreiz bejis golvonis — klīrosa vadeitŏjs, bet Ludzā mŏceitŏja jau seņ nav, dīvkŏlpŏjumus voda vairŏkas padzeivŏjušas sīvītes. Jŏsoka — myusdīnŏs tryukst ari dzīdŏtŏju. Storp cytu, Rēzeknes lyugšonu nomā kŏdreiz bejuse bazneicas draudzes skūla un apkaimes mŏjas bejušas šŏs kŏpīnas īpašums. Draudzes lūcekli nateik uzskateiti, bet 1995. godā grāku nūžalŏšŏnā bejuši tīpat 4 tyukstūši (3925) cylvāki. Dīvlyudzēju godu nu goda klīust vairŏk, saleidzīnūt ar īprikšējim padūmu godim jūs skaits dubultŏjis un golvonūkŏrt uz jaunŏtnes rēkina. Jaunŏtne, dzeivē sasakarūtīs ar gryuteibom, atvīgŏlŏjumu dvēselei rūd bazneicā, pīsavēršas Dīvam.

1995. goda augusta beigŏs pi dīvnoma atvārta svātdīnas skūla, kurā puļcejos vairŏk par 60 bārnim — puikas un meitīnes dažaidā vacumā, īsarodŏs ari pīaugušas sīvītes. Leidz pavasaram nu jīm palyka 50 cylvāki, vuicēja Vasilijs Bystrovs, jam vēļŏk paleidzēja klīrosa dzīdŏtŏja Kīra Tihonova. Dorbu jī īsoce ar slāvu alfabetu, pakŏpeniski pŏrgŏja uz slāvu tekstu laseišonu, mŏcejos pyrmŏskumu lyugšonas. Daudzi jau dīzgon breivi laseja slāvu mēlē, bet cyti pat pīsadālējos dīvkŏlpŏjumu lyugŏnŏs uz klīrosa.

Lyugšonu laikā losa psālms, dīvkŏlpŏjumi mādz byut dažaidi — vokora, reita un stuņdes, taipat ari aizlyugšonas par myrušim. Šei draudze apkolpoj vēļ ari Cyskodu. Uz šejīni na moz bārnū atvad nūkrysteit, nasaverūt uz rituala styngreibu — obligatū paldynŏšonu. Cylvāku — bārnū vai pīaugušū — krystūt trejs reizes īgremdej yudinī, bet pareiziteigi vīnkŏrši aplacynoj. Taidam ritualam ir sova lela nūzeime. Bet Bystrovs nadreikst nī izvadeit myrušū, nī ari izvadeit myrušū, nī ari vadeit lauleibu ceremoniju, jo cylvāks jŏ pīrīškā nav īsaradis »Dīvam leidzeigā izskotā«, jo bŏrdas audzēj na jau kotrs.

Svātājūs rokstūs saceits, ka bazneica pastŏvēs leidz myuža beigom. Ticeibu ir cantušis izneidēt, bet cylvāki slēpe svātbīļdes, sirdīs slēpe lyugšonu vŏrdus. Myusu dīnŏs draudzes ciš nu laupeitŏjim, glŏbdama nu tŏm vecineite ikonu uz lyugŏnu nomu atnas vin uz dīvkŏlpŏjuma breidi, palyudz Dīvu un nas otkol atpakaļ uz drūšŏku vīti sātā. Sovaidŏk jū nasaglŏbŏsi. Kai šŏm ikonom, tai senejŏm grŏmotom ir lela vēerteiba.

Rēzeknes lyugšonu nomā ir trejs zvoni (jys, kurs korŏjas vydā, ir pats lelŏkais Latvejā), mozais vairs nāzdūd sovu bolsu — pŏrpleisis. Šŏ dīvnoma svātais aizbīļdnis ir Nikolajs Svēiteitŏjs. Vysa vacticeibniku dzeive vējesēs ap dīvnomu voi, kai jī poši tū sauc, lyugšonu nomu. Tryukstūt prīsteram, jī beja spīsti aizvērt tai sauktūs »cara vŏrtus« pi oltora, jo, saskaņā ar kanonu, tī var īnŏkt tikai prīsters, par centralū vītu te klīvis krysts ar ostonim golim un Evangelija trīni...

Vacticeibniki ar sovu īsarāšŏnūs atnasuši ari daudzas jaunas sadzeives

tradicejas, ar īpošu bardzeibu rakstureigus aizlīgumus, kas atsatic uz laisku laikā pavadeišonu: peipeišonu, veina litŏšonu, izpīcas. Pīteiceiba un styngreiba ritualūs un īrāšŏs. Vacticeibniki, pīmāram, uzskateja par īpoši napīļaunomu atstŏt traukus naapsagtus — vysis ir jŏnūsadz un, kotrā ziņā, lyugšonas pavadeibā, pi kam uzsvors teik lykts uz darbeibu, ar kŏ un kai nūsagts — īpošas nūzeimes nav, svoreiga ir poša darbeiba, lai traukā nateik ļaunais gors un tai vacticeibniku gimīnēs kaidu reizi var redzēt yudiņa panu, pŏrsagtu ar... vīnu skolu. Voi ari taidu sadzeives elementu: par galeigi napīļaunomu teik uzskateits dīnu īsŏkt voi uzjimt ēdīni, nanūsamozgŏjis (reitā), voi nanūmozgŏjūt rŏkas kuru kotru reizi. Šaida praseiba glūži dabeiga, bet vacticeibniki jū var aizstŏt ari ar... imitaceju. Jīm svoreiga ir navys teireiba, bet darbeiba, formas īvārŏšona.

Svoreiga lūma teik pīškerta vacticeibniku bazneicas kalendaram, kurā īspīž ziņas par svātkim un svynomajŏm dīnom, kolpŏšonas bazneicai statusus, dažaidus Dīvu slavynŏjušus rokstus, vēsturiskas ziņas, uzsaukumus, informaceju par nūtykumim draudžu dzeivēs un cytus materialus. Rokstūs, kŏ vītoj vacticeibniku bazneicas kalendāris, »it runa par ļaudim, kuri palykuši uz ticeigi« »senejai cālīrdeibai«, nasaverūt uz cara vīnvaldeibas nāžleigajom represejom.«

Sevišku interesi izraisa kŏzu īrāšas. Apmāram leidz XIX godsymta 80. godim vysizplateitŏkais veids beja »kŏzas ar aizvesŏnu« vītejā skaidrŏjumā — »klusŏs lauleibas«, kŏ pīkŏpe sarežģeitajŏs dzeives situacejos, lai izkliutu nu klīmeigŏ stŏvŏklā tod, kod meita paslapyn nu vacŏkim dvēs pi veira, voi tod, kod leigovas un leigovaiņa vacŏkūs rŏceiba nāļŏve sareikŏt dzeires un tai tŏļŏk. Var pījimt, ka feodsišim taida lauleibu forma beja sovdbabeiga izeja nu stŏvŏklā, ļŏve formali napŏrkŏpt nūlykumus par lauleibom, kŏ diktēja ticeigi.

»Klusŏs kŏzu« nūformējums beja pīteicejas, golvonŏ tŏ sastŏvdaļa — jaunlŏulŏtus atbraukšona (atīšona) nu leigovaiņa mŏjom, lyugšonas svātbīļžu ar īdagtom svēcem pīrīškā un vacŏku svēteibas sajmŏšona. Nŏkūšajā dīnā tyka reikŏtas svātku pušdīnes, kuras nī ar kŏ naatsaškeirēs nu parostajŏm svātdīnŏs, dažreiz tyka paaicynŏti tyvŏki radīniki. Ratūs gadejumūs pēc dīnom trejom voi nedeļas reikŏja »maizīnis«, tys ir, jaunlŏulŏti apmeklēja sīvas vacŏkus.

Apmāram ap tū laiku vacticeibnikim beja ari cyta lauleibu forma — »uz nūrunu«. Rituala nūformējums moz ar kŏ atsakeire nu aizvesŏšonas. Pīmeineišu šaidu gadejumu škejtīniku vydā attīceiba uz tū, kai puisis izavēļējos leigovu. Pyrms Zīmassvātku gavēņa jaunī puīši un meitas sasapūļcejos uz svātkim un svīsta nedeļā, trešdīn ar pīktīn, mīsteņa un pīļsātas tērgā. Meitas, gārbusŏs spylgtūs, pučainūs zeida bruņčūs, vadmolās voi vylnas eisūs kažuceņūs voi cigeikŏs, kai tŏs sauce, ar vīgļym lakatenim uz golvom, sasadvušŏs rŏkŏs, staigŏja pa tērga laukumu un ilom, pi kam kotrai rŏkā beja mozs lakateņš, kai mutaus. Puīši zylūs vadmolās krīvu kaftanūs, zvārŏdu capurēs, cymdūs, šveiteigūs zŏbokūs un leita sorgim rŏkŏs mozŏs grupējŏs taipat staigŏja un aplykŏja jaunovas. Jo kaidis kaidu beja īskatejis, jys tyvŏjŏs tai un īsoce sarunu. Jo jaunive vālas klīut jam par leigovu, dūd kabatlakateņa styuri, turūtīs aiz tŏ atstŏj pŏrejus un, turpynŏjūt pastaigu pa ilom, vīnojas galeigi. Tod, pa lelŏkajai daļai jau tyuleņ, sekŏja vīnŏšŏnŏs storp precīnika un leigovas vacŏkim par dīnu, kod jī tiks savinŏti kŏpdzēvei. Nūsaceitajā laikā precīniks ar lobŏkū zyrgu vīns pats īsaroda leigovas sātā, kur jys un īcarātŏ sajmē nu tŏs vacŏkim svēteibu un ari nūrŏdējumus turpmŏkajai kŏpdzēvei, tod sēdēs rogovŏs un divatā vyzynŏjŏs pa cimata ilom, vēļŏk brauce pi leigovaiņa vacŏkim, kuri jūs ar sŏli un maizi sagaidēja pi mŏju sliškŏņā, apsveice ar

sadarynŏšonūs, vysus radīnikus un vysus pacīnēja ar pusdīnom. Pēcpušdīnu laiku vacŏki pavadeja sarunŏs, bet jaunŏtne pīrŏcŏjŏs ar jŏkim, paslēpem, rīkstīm un prījanīkim. Vokorā beja vakariņas, ar kurom tod ari nūsaslādzas vysī lauleibu rituali un svineibas.

Vajaga pīvērst uzmaneibu vīnam momentam — vyzynŏšonai ar zyrgim, kas vacticeibniku rytā ījam svoreigu vītu, ir kai lauleibu oficialŏ pasludynŏšona, tūs publiskŏšona. Tam teik pīškerts absoluts svineigums, cik tū var atsajkut nu zemnika pŏrticeibas. Lyuk, kai par tū atsaceris rakstīniks J. Tīņanovs, dzimis rēzeknīts: »Vacticeibniki beja leli zyrdzīniki. Kai tik pasarŏdējŏs nauda, cylvāks izbrauce ar troku zyrgu, manīreigi izstīptŏs rŏkŏs turūt eisas povodas. Nu zyrga lyupom kryta putas, zyrgs vīgli vērzējos ar eisim sŏlim un izavērēs kai nu tārauda. Tūs izpuškŏja kai sīvītes — zyli zeida teikli, mozeni rozā šepkeli... Sŏcēs kŏzas, zyrgi drŏzēs vīns pēc ūtra, aizskrēja garum tai, ka dzērdama beja vīn jūs elpŏšona. Sīvītes zeida lakateņūs klusēja... Tod sekŏja škeršŏnŏs un jaunās kŏzas. Otkon auļja zyrgi, bet sīvītem tod jau lakateni beja nūrysuši, atsaraisējušis... Smaržŏja veins.«

Kŏzas ar aizvesŏnu, kai ari rytuali, kas itylpa pēc nūrunas, par kŏ stŏsteits augstŏk, turpynŏja pastŏvēt leidz XX godsymta 30.—40. godim kŏpā jau ar vairŏk izvārštom izdareibom, kas vacticeibniku dzeivē pasarŏdējŏs XIX un XX godsymtu rŏbeža. Obas pyrmŏs formas turpynŏja sasaglŏbŏt moztureigūs zemīniku vide, tymā laikā jau tureigŏkŏs gimīnēs pasarŏdējŏs jaunās īzeimes. Lauleibu rytualŏ daļa pasapīļdejos ar jaunim elementim, jaunim kŏzu omotim, aizgyutum nu vītejim krīvu izdeivŏtŏjim un ari cytu tauteibu un ticeibu pŏrstŏvim.

Pŏrmaiņas skŏre ari kŏzu goldu. Jo ogrŏk »poši golvonī« beja tēja un barankas, tod niu pakŏpeniski īsavīse dagveins, gaļa, zīvis, tod sŏce gatavŏt ari pošbryvātū olu, cept peirāgus. Kod izaveidŏjŏs izvārsts rituals, kotram goldam, kŏ klŏja leigovas voi leigovaiņa mŏjos, beja rakstureigi sovi nūteikti ēdīni. Pīmāram, leigovaiņa mŏjos pyrmāis golds beja soltais: pasnīdze zyvu studīni, gaļu, siru, bulkas un tamleidzeigi. Īvārŏjami izamainējos ari lalŏlamūs tārpi, īpoši leigovas, plaši izaplatējos bolts kleitas ar vuali.

Latgolas vacticeibniku lauleibu rituals XIX godsymta beigŏs un XX sŏkumā sastŏvēja nu vairŏkom daļom: svŏtŏšŏnŏs, leigšonas voi aizdzēršonas, izdŏšonas, kŏzom un maizeibas. Rakstureigi, ka kŏzu repertuars vacticeibnikim izaveidŏjŏs vālu, nav vīndabeigs un sastŏv nu dažaidom pēc rakstura un īzeļsmes dzismem, kuras dīzgon plaši izplateitas ari storp cytim krīvu tauteibas izdeivŏtŏjim Latgolā. Storp tŏm populārŏkŏs īzarŏdējŏs liriskŏ »Kalina malina agrī saplauka, na tymā laikā māmeņa mani dzemdēja« un romāņce »Uz lauka pyute rudīņa vēji, nūveita sŏrtāji zīdi...« Kŏzu dzīšmu kategorija īklīva ari »ejūšŏ« »Staigŏja meitīne dŏrženā, sadyure kŏjeņu ar putekleiti«, jo tŏs nūslāguma rīndas atblyda kŏzu momentim: »Agrā reita stuņdeitī meitīnes maņ bīzi pyna. Vokorā tū munu bīzi meilais atpyna...«

Pi vacticeibnikim leigavaiņs un leigova nu brytes mŏjom kŏpā brauce teiši uz bryugona sātu (lyugšonu nomā īsagrīze ļūti reti). Šaidīm kŏzu braucinim savŏce »vīļcīņūs«, atkareibā nu pŏrticeibas tī beja gari — 18—25 pājyugi, voi ari mozi — divi trejs. Zyrgus izpuškŏja ar lentom, zvanenim («šarkom»), zīdim, lūki beja izraksteiti. Pyrmajŏs rogovŏs parosti brauce svŏts ar svŏču, dažreiz krystāvs ar krystamŏti. Kas atsatic uz jaunlŏulŏtīm, to jūs vīta šymā kŏzu vīļcīni beja atkareiga nu tŏ, nu kurīnes brauce. Jo nu leigovas, to kŏpā sēdēja ūtrajŏs rogovŏs. Kod leigavaiņs un leigova brauce atseviški, to kŏpā ar jū sēdēja brŏjs un krystamŏte, taipat ari leigavaiņs — ar brŏli un krysttāvu.

Koleidz šys vīļcīņs sasakustējŏs, šŏve ar bīsem, »lai vīglŏk dzeivŏt«, sprīde vīni, bet cyti uzskatēja, ka tai bīdynŏja zyrgus, lai ŏtrŏk skrīn.

Studentu klubēns

Dažkŏrt, seviški Ludzas rajonā, kod leigova brauce prūm nu mŏjom, pŏr placu atpakaļ svīde lakateņu, »lai te atstŏtu sovas pādas«. Vīļcīni uz lauleibu ceremonēju un tūs laikā pīsadālējos vīn leigovas un leigovaiņa krysteiti tāvi un mŏtes. Pēc ceremonējas jaunlŏulŏti īsarodŏs mŏjos pi prīstera, kurs jūs apsveice, tod tū darēja radīniki. Lyka goldā olu, uzkdzās, uzcīnŏja dzīdŏtŏjus, īdzere un uzkdze ari salaulŏti. Nu bazneicas jaunī brauce jau vīnŏs rogovŏs, pa ceļam kotrā sādža jīm »aizlyka ceļu« un pīprasēja īzpŏrkumu. Atsapŏrkŏs svŏts un svŏča, deve olu un brandaveinu, konfektes utt.

Jaunūs sagaideišonas rituals kai leigovaiņa tai leigovas mŏjos beja leidzeigi: atbraucejŏs sajmē uz sliškŏna tāvs un mŏte, bet jo jī beja myruši, to kaidis nu tyvŏkim radīnikim, īznese maizi, sŏli, svātbīļdi, voi ari veinu un olu (tagad tīpat kai vysur sagaida ar torti un veinu). Krŏslovas rajonā jaunlŏulŏti īdzere pa glŏzetei, leidz zemei klanējos tāvam un mŏtei, nomā klanējos pret ikonom. Jaunive veiramŏtei dŏvynŏja kleitai, veiratāvam — kraklam, ari pŏrstainus cymdus, zečes — vysus sovus rŏkdorbus.

Pi golda sēdēs parostā kŏrteibā. Nu jaunŏs sīvas puses — jŏs radīniki, veira — jŏ, bet blokus — svŏti, brŏli un tai tŏļŏk. Pēc salaulŏšonas parosti klŏja tikai soltū goldu, bet ūtrajam — vysus korstūs ēdīņus, leiksmŏjos vysu nakti, jaunī apmeklēja ari tŏs balleites, vēcerīnkas, kŏ apkaimes mŏjos reikŏja jaunŏtne, voi ari jaunŏ veira gimīne jaunŏtnei beja nūrītejuse kaidu specialu mŏju. Kod vokorā jaunī gŏja gulēt, meitīnes (jaunīnes mŏsa voi tante) voi sīvasmŏte jaunīvei nūjeme vaiņuku un pleivuru, sapyna divas bīzes. Jaunīvei uz golvas sēja »saraceņu« (soroku). Šym ritualam veira mŏte īnese maizes baļveņu, uz tŏs lyka spylvynu un nūsādynŏja jaunīvi (lai byutu kupla). Jo pleivuru nūjeme vītejos »bŏbeņās«, jaunive par tū jŏm deve naudu. Sīvītes vysu laiku dzīdŏja. Kod pleivurs nūjīms, tū svīž uz augšu un ker, kam tys izādūd, jaunīčs dūd naudu, lai īzprktu.

Kod jaunive atbreivŏta nu vaiņuka un pleivura, meitīnes čere baļveņu un ceptēs izstūmt nu ustobas uz īlas, jaunīčs tū nāļŏve, vylka uz krŏsnes. Jo meitīnem izadeve jūs nūdūms, to kaida nu jŏm tymā godā poša izis pi veira. Bet vysbīžŏk tys nāzadeve, jo jaunīčam paleidzēja jaunī puīši. Ludzas rajonā ari tagad izplateits parodoms vaiņuku un pleivuru, zīdeņu, kas nūjīms nu jaunīves kleitas, atdūt veiramŏsai, tū dora jaunīčs, bet zīdeņu, nūjīmtu nu jaunīča svŏrku atlūka, pasnādž kaidam jaunēklam. Pēc vysa tŏ jaunī dūdas gulēt, reizem jūs pavoda krystamŏte. Lultu klŏj jaunīves svŏča voi ari poša jaunive.

Reitā jaunūs mūdynŏj ar muzyku, ar »pārkyuni un trŏksnī«, jūs tyvumā daudzja pūdus, pīsaicedami »Cik gabaleņu, tik ī dēleņu«, voi »Pūds nastypr — ari jaunī nastyprī«, lobus traukus daudzja un saceja: »Lobi trauki un ari jaunī lobi«. Lauskas jaunīvei vajadzēja saslauceit, bet jai tū nāļŏve, rŏve nu rŏkom slūtu, lauze tū un jaunīvei beja jŏmkŏjoj ar cymdīm, dagveinu. Tod jai vajadzēja kŏrt gūni krŏsnē, bet kas na vīn aizbŏze dyumīni, lai dyumi īt ustobā, un jai otkon kas navin beja jŏdŏvynŏj, lai atver škurstīni. Tod jaunive gŏja uz oku, uz syrbu beja jŏnūpŏrk saite, pŏrti uz akmiņu krŏsnes jŏuzmat jauna dŏvona. Meitai kŏzom beja vajadzējs daudz dŏvonu.

Daugavpīļs rajona vīnā ūtrā sādžā ūtrajā dīnā vīsi īsarodŏs apsveikt ar lakateņu un saceja: »Sveicam jyusys, jaunī, ar lykumeigom kŏzom!« Ūtrajā dīnā ari tagad jaunive uzvalk cytu tārpu. Ogrŏk reitūs uzlyka golvā mīci, kuru tod nosŏja vysu myužu. Tū darynŏja nu auduma, pīrkšpusi izšyustēja un vērs tŏs nosŏja lokotu. Šymā poša reitā jaunŏ sīva voi jŏs krystamŏte ar sovīm goldautim nūklŏja goldus, uz svātbīļdem uzkarynŏja sovus dŏļūs, uzklŏja gultas un runŏja: »Prīm peņkas, uzkŏrsim zeidu«, voi »Apakšā karīnēs peņkas, vērsā — zeidi. Īdzenit noglas, nav kur karynŏt, myusu leigova bogŏta!«

Sekŏs beigas.

STĒVOM UZ 20. godsymta pādejo goda sliksnā. Sagaidīt jaunu godu, parasti cylvākūs mūstas dūmas par jaunim mērkim, panākūmim, cerebom, dimžā, gōdōjūt par myusu Latgolū, sevišks optimisms nasarūn. Dreizōk ūtrādi.

Tyvojūtis goda beigom bezdarbniķu skaits vjstus rajonūs, bet jo sevišķi Rēzeknes, Preiļu, Kōrsovas attīceigi beja 27,8, 22,7 procenti, Latvejā — vjsspōr — 8,8, strauji pīaudzis un beja vjsslelōkais Eiropā. Voi ar taidim »panākūmim« mes gribam ūt ES un pōrsteigt Eiropu? Pavysam nabadzeigi daudzōs saimēs beja Zimassvātku un Jaunō goda goldi. Zemniceiba uz kraha rubeža, jo nav izdeveigi ražōt ni pīnu, ni cyukgaļu, dažs izmysumā metis uz strausu audzēšonu... Dominej nabadzeigi, nateik veicynōta vydusskiras topšona. Kai parōdējis lauku apskatniķs Jōņs Dimants, te vaļst un pošvaļdeibas naveicynōj uzjemeigu cylvāku palikšonu un nūsastyprynōšonu, teiši ekonomiski aktīvi laižas prjōm un sovīm bēdeigim pogostim. Tai sauktajai Latgolas programmai atvālātī leidzēklī izkusuši kai pārnejais snjgs — bez jytamim rezultatum. Varbut kaidam jī nasuši lobum, tikai na Latgolas uzplaukumam. Dažaidu programmu, seminaru, simpozeju reikōšonai, aizvin jaunu agenturu, sabidreibu, koordinātorcentru veidōšonai ES pīškeiruse 500000 ekiju, bet voi Latgolai nu tō ir kaidis, kaut cik jaušams lobums? Jo vjssaidu padūmu, seminaru kai bīzs, tikai praktiski nu vjss tō moz lobuma. Dr. Eduards Matisāns Latgolas Pētniceibas instituta VII zynōtniskajā konfereņcē Ludzā gon izeimejā perspektīvu un lai Divs dūd, ka jei napalik utopiska, kai dažas leidzšinejōs.

Ari ar latgaliskū kulturu un kulturu Latgolā nait lobōk. Vairōkūs pogostūs nav latvišu skūlu, bet Ludzas rajona Migliniķu, Isnaudas un Zaļesjes vjsspōr nav sovu skūlu, itō rajona četrūs pogostūs nav ari nivina tautas noma. Aizvin mozōk bārnu un jauniši. Ludzas statistiki aprēķinōjūši — jo stōvūklis nauzalobōšis, šys rajons pēc 68 godim var palikt naapdzēivōts...

Skumeiga dūma par atsasvešynōšonu nu Latgolas, tōs vēstures, vērtēibom, īgulđēja Latvejas un tōs naatkareibas topšonā, lai cik tys paradoksalī ari nabyutu, rodōs vjssim tik nūzeimeigā laikā — Latvejas Republikas 80. godadinā. Masu informācijas leidzēklūs tyka slavynōti daudzī izcyli veiri ar nūpalnim Latvejas vaļst topšonā, tikai ni ar vīnu vōrdū natyka pīmynāts Fraņcs Trasuns, kurs jau nu poša goda simteņa sōkuma ceinējōs par vjssu Latvejas nūvōdu vīnōteibu un ceļu uz patstōveigu Latvejas vaļsti. Kod lelōkō daļa Baltijas politikū un runasveiru uz tū raudzējōs ar nateibu un skepsi. Sok, voi ir vērts pīminēt kaidū provinēdas darbinīku. Jo grib, lai poši latgalīši tū dora.

Bet izarōda, ka ari poši latgalīši ni grib, ni dora. Eisi pyrms lelajim vaļst svātīm Dailes teātri tyka atvārts Fraņča Trasuna »Dzeive un dorbi« III sējums (640 lpp.), kurs nūslādz monōtjuma apgīušonu un izdūšonu, kurs F. Trasunu parōda kai izcyļu Latvejas mārīga politikū, Latgolas mūdynōtōju un Latvejas vīnōtōju un kurā apkūpōtas jō runas Tautas Padimē, Satversmes sapulcē, 1. un 2. Saeimōs. Itymā sējumā īvitōts ari īlgi gaidētais dokuments — Vatikana lāmums par ekskomunikācijas — izslēgšonas nu bazneicas — atceļšonu, lobō vōrda atgrīšonu izcyļajai persūneibai. Tamā poša reizē arhiveisks metropolīts Jōņs Pujats nūlasēja un izvārsti komentēja šū svoreigū dokumentu. Latgolas intelligenēcs pōrstōvi un F. Trasuna radinīki nūtykuši izjuta kai īlgi gaidēitu vēsturisku sūli. Tikai nivina Reigas dinas avīze nauzskatēja par vajadzēgu sovōs slejōs īvitōt pat nalelu informāciju, kurōs pīteik vītas dažaidim kriminalim un horoskopim. Izarōdōs, ka na mozōk vīnaldzeigi beja ari latgalīši — nikaida informācija napasarōdējōs lelōkajā daļā Latgolā iznōkūšus rajonu, pīlšānu un pogostu laikrokstūs... Voi skorbais laiks cylvāku prōtus un dvēseles padarējis tik soltas un vīnaldzeigas... Vīnaldzeigis pret sova nūvōda pagōtni un nōkūtni? Pat pret nūtykumu, kas tyka gaidēits dasmytīm godus īlgi.

Nagrībātu saecit, ka Latgola byutu galeigā zīmas mīgā sastynuse. Ir vairōkas zaļas un plaukstūšas saleņas. Latgolas Kulturvēstures muzejs Rēzeknē ar Helēnu Bernāni pīkšgōlā un centrā, kur daudz un dedzeigi strō-

doj un kur vīnmār ir kas jauns. Jōņa Ejkšņa vadeitō LKC izdevniceiba ari Rēzeknē. O. Zvejsalņika pīkššeimeigi izveidōtō Rēzeknes Mōkslas koledža ar Mōkslas Akademejas filiāli. Lai O. Zvejsalņiks kai Saeimas deputats tikpat dedzeigi kai sovā laikā F. Trasuns ceinōs par Latgolū! V. Lauskis ar atbolstu vairōku grōmotu izdūšonā, paleidzeišonu jaunōnes muziceišonas veicynōšonu Daugavpīlī, Latgolas Pētniceibas instituts ar īkgadejom konfereņcem rajonu centrūs un rokstu krōjuma »Acta Latgalica« izdūšonu (dreiz izīs 10. — jubilejas sējums). Divas augstskūlas. Un vjē Ontons Slišns nu Škilbānu Upeites — vīns pats veidoj vasalu kulturas ansambli. Taipat Makašānu skūlas Rancāni...

Un tūmār, tūmār... Ar Latgolas kulturu kai vīnu vasalu kompleksu ir vjssai bēdeigi. Tū apgolvōt man ļaun na jau kaidi plaši sociologiski pētējumi (ari taidi byutu napicišami), bet vairōki poša vārōjumi un pīdzeivōjumi.

Pyrmais un vjsspōreigais. Lai ari principā vjss atzeist, ka regionalō kultura bogōtynōj un dažaidōj vjsspōrnacionālū kulturu, tūmār Latvejā uz regionalōs (konkreiti Latgolas) kulturas aktivitatem un dažaidom nūrisem Reigā un cytur vaļsti raugōs ūt kai nu

PĪTERS ZEILE

VĒLREIZ PAR LATGOLU, LATGALISMU

REALPESIMISTISKAS PŌRDŪMAS

augšas, kai uz kū treššķireigu, nabadzeigōku, lobōkā gadējumā pošim latgalīšim (pošdarbniķim) kaidā tō ziņā vajadzēgu. Šys vjss atsādej tūs, kuri grib kū dareit, bet vairōki radzami latgaliskōs izeļšmes zynōtnīki, masu komunikāciju daleibniķi nu tōs nūsarubežōj. Dūmoju, ka ikvīns var nūsaukt konkretus pīmārus.

Jā, Latgolas Pētniceibas instituts, kamer dorbōjas Latgolā (nu 1991. goda), veicis patīšam lelu dorbu, bet Latvejā par tū zyna tikai ratais. LPI zynōtniskō sekretare doc. G. Barkovska trejs godus pēc kōrtas informatīvu materialus par konfereņcem sytejuse laikrokstam »Diena«, bet nīvīns nu tīm nav īvitōts. Acimradzūt, Latgolas taidas aktivitātes uzskateitas par nanūzeimeigom un taipat ari informācija par tōm, laikam tōlob, ka var aizjimt tik dōrgū kriminalziņū un partēju keiņvīnu vītu.

1997. godā iznōce apjūmeigs (464 lpp.) LPI 9. rokstu krōjums »Acta Latgalica« audakla vōkūs un uz lelyska papeira, daudzim dasmytīm malnboltu un krōšainu īllustrāciju rūtōts, bet golvonais — ar ap 50 dažaida apjūma un rakstura materialim — pētējumim, vēsturiskim atskotim, problemu uzstōdējumim, hroniku u. c. Ari šys respektablais izdāvums naizapeļnējōs nivina preses organa vēreibu — napasarōdējōs na tikai analītiskas recenzejas, kū grōmota byutu peļnējuse, bet pat informācija kai taida — par tradīcijom bogōta izdāvuma kōrtējo sējuma pasarōdeišonūs. Vjē vairōk — beja pagōjis gods nu šō, īvereibas cīneigō, nūtykuma, kod izarōdējōs, ka trejs (!) Rēzeknes Augstskūlas pasnīdzēji latgalīši nabeja pat dzērdējuši par taida izdāvuma asameibu. Itai lītai pīvēršu uzmaneibu kai RA Humanitārōs fakultātes vaļsts eksamenu komisejas pīkšsādātōjs, lasēdams bakalauru dorbus par Latgolas kulturas vēsturi — nīvīns nu 12 pretendēntim sovu dorbu bibliografējā nabeja nūrōdējis »Acta Latgalica«, lai gon tematiski gon studentu, gon 9. krōjuma materialī beja leidzeigi. Taitod, ari leidz studentim un jūs apziņai »Acta Latgalica« nabeja aizgōjuse. Kōpēc?

Donkīhotiski strōdoj Latgolas Kulturas centra izdevniceiba, bet grōmotu metīns (tīraža) nalela — 500—1500 eksemplari. Ari »vjssdaudzskaitleigajam« »Tāvu zemes kalendaram« tīraža ir 2000 eksemplaru. Latgolā, cytur Latvejā un aiz rubežom dzeivōj ap 350000 latgaliskas izeļšmes latvišu, bet pat gods, divi, trejs — un raugi: grōmotneicōs un grōmotu goldūs aizvin naizpērta stōv LKC produkceja! Pat vjsspopularōkū izdāvumu — »Tāvu zemes kalendaru« ar bogōtu kulturvēsturisku saturu, izdāvumu, kuram vajadzātu byut uz golda kotrā sātā, pi kotrā sevi cīnejuša latgalīša, izadūd īzplateit tikai ar lelom gryuteibom. Prūtams, vaiveiga jau daudzynōtō latgalīšu nabadzeiba,

tūmār vjssvairōk — atsasvešynōšonōs nu sovas dzymtōs volūdās, tradīcijom, kulturās. Ari integrācija ar pōrējū Latveju sasnāguse taidu pakōpi, ka daudzim latgaliskōs grōmotas, avīzes likas navajadzēigas. Prūtams, sovu līmu veice latgalīšu drukas ūtrais aizlīgums pēc kara okupācijas godūs. Par tū vjssu līcynōj ari Latgolas skūlōtōju nūlīdzūšō attīksme pret latgaļu volūdu.

Reizē nu jauna, vjē un vjē, varbut nagrībūt rūdas jautōjums, voi latgalīšu dailliterāta, latgalīšu rokstu tradīcija pastōvēs? Voi tai ir nōkūtnē?

Leidz šam uz itū jautōjumu maņ beja tikai pozitīva atbīlde. Pādejā laikā, bolstūtīs uz vairōkim vārōjūmim, muns kritiskais prōts ir jēmis vēsrūku. Aizvin vairōk mani šamā ziņā pōrjam pesīmīsmis. Tikai daži fakti. 1992. godā LKC izdevniceiba laide klajā latgalīšu literārū almanahu »Olūts-8«, jo vjss īpīkšēji septeni (Daugavpīlī un trymdā izdūti) jau dreiz pēc pasarōdeišonōs klīva par bibliografisku ratumu, bet 3000 tīražā izdūti 8. numuru vjē šudīn var īraudzēt Latgolas grōmotneicu plauktūs. Un šymā laikā nūticis Pasauļa latgalīšu saīts 1992. godā Rēzeknē, vasalas septēņas LPI konfereņces, kuru grōmotu goldūs »Olūts«

tikai kontekstā ar »puče« nūprūtam, ka runa ir par zida smaržu, navys kū tam preteju.

Par na sevišķi lelu tīceibu latgalīšu literātas nōkūtnēi un ryupei par jū līcynōj ari tys, ka Andris Vējāns un šys ryndu autors jau pyrms vairōk nakai četrīm godim sastōdēja »Olūta« 9. grōmotu, tūmār sovaidā kōrtā literārūs dorbu krōjums naatsaroda izdevniceibā, bet ōrpus tōs un tyka nūvlycynōta sovlaiceiga izdūšona, aiz kō rodōs zaudējumi kai dorba īcarātājai strukturai, tai ari tō sovlaiceigumam, jo daži autori sovus dorbus pa šū īlgū laiku paspēja nūdrukōt cytur.

Par slyktu latgalīšu literātai runoj ari taidis saleidzynōjums. Privatizātais literārais žurnals »Karogs« obūs leidzšinejūs Kulturkapitāla leidzēklū pīškeirumūs honoraru izmokasai autorim sajmēs kritnu summu — 6400 latas, bet latgalīšu literārō almanaha »Olūts« izdūšonai LR Kulturas ministrija pīškeiruse leidzēklūs tikai izdevniceibas un tipografējas tehniskūs leidzēklū seļšonai, bet navys autoru honorarim. Bez tam par 1500 latim mozōk kai latgalīšu kalendaram. Voi tod tikai »Karūga« autorim jōkōrtōj komunalī moksōjumi un tērgā jōpērķ pōrtyka, bet rakstjūki latgalīši var pōr-

mu. Apburts lūks — moz pasyuteitōju, bet tīkkū ļauteni sagaideiti pasyuteišonai, avīze naiznōk. Leidz šam nav tykuse atbaļsteita ni nu augšas, ni apakšas — pošim latgalīšim. Nalelas cereibas vjē sūla Kulturkapitāla fonda pīteiceigais pīškērumis. Bet golvonais ir laseitōju attīksme. Vjssmoz 85% latgalīšu šū avīzi nav rūkā turējuši un nikō nazyna par taidas asameibu, lai nu pyrmō numera iznōkšonas pagōjuši pylni četri godi.

Beigōs vjē par divim momentim, kuri varātu vjsspōrynōt jau mynātū.

Naseņ Reigā sakarā ar tulkōtōju storptautysķū seminaru cīmōjōs Ušangs Sahlthucīšvīli — myusu draugs, lels latvišu volūdās prātējs, latvišu prozas tulkōtōjs gruzīnu volūdā. Daudzu cytu sarunu reizē jautōju Ušangam; vou gruzejā pošliak pastōv ari kaida dialektā (dialektūs) raksteita literāta? (Pats 13 reizes byudams Gruzejā pōrsalicynōjūs par vairōku dialektu asameibu). Ušangs atbīldeja: »Vairōki literāri dorbi uzraksteiti kvarelu (kvarelišu) dialektā, iznōce ari prese. Gruzejas padūmu vaļdeiba pat speciali atbaļstēja šymā dialektā raksteitus dorbus. Bet pamozam vjss tys pasōkums izneika, myra dabeigā nōvē, jo Kvarelijas nūvōda īdzeivōtōji lasēja vjsspōrnacionālajā gruzīnu volūdā raksteitōs grōmotas, pasyutejā vaļsts volūdā (Gruzejā ari padūmu laika konstituējā gruzīnu volūda tyka īraksteita kai vaļsts — republikas volūda) drukōtōs avīzes. Tai dialektā literāta samārā strauji izneika un tū šymā gadejumā nanūteice vjss oficialō politika, bet pošu īdzeivōtōju, laseitōju attīksme. Pošliak Gruzejā ir vīna — gruzīnu nacionalō literāta. Kai līcynōj fakti, leidzējis process pošliak nūteik Latvejā, kod jautōjumu īzšķir pošu īdzeivōtōju, tūs skaitā intelligenēcs, skūlōtōju attīksme. Jo kaida rokstu volūda nateik vuceita skūlōs, tei nanūsastyprynōj ari literāturā, publicistikā, zynōtnē, presē, palīk tikai sadzeives leimīni.

1998. goda 29. decembrī atzeimējam Aļberta Sprūdža 90. dzimšonas dinu, šymā sakarā (ar Kulturkapitāla fonda atbolstu) iznōk plaša jō stōtu izlase A. Vējāna sakōrtōjumā un īvadējumā. Prūtams, na jau latgaliska, bet vīnkōrši latviska (kai smeļōs, bez kvalitates zeimes), vajadzēja vjssai Latvejai, navys tikai varakļōnīšim voi preiļšim.

A. Sprūdža jubilejas dinōs nōce prōtā jō drauga un dūmbūdrā, izcyli latgalīšu un vjssu latvišu prōzista Jōņa Klīdžēja vōrdi: »Rakstnieks mīlēja savas dzimtas puses izlokšni, ar savim ļaudīm sarunājās latgaliski, rakstīja aperces un reizēm ari pa stāstam Latgales avīzes. Bet vīnš stingri palīka pie ieskata, ka divi miljoni tautai nevar būt un pastāvēt divas rakstvalodas un divas literātas«.

Lai ari zynoma latgalīšu daļa A. Sprūdža zōkōja pādejīm vōrdim (sasaceņš ar krīvu mlōtōjīm), bet jō dailrade, vjē dzeivam asūt, tyka uzjimtā skūlu programmōs un lobōkūs paraugu antologējōs. Pat vjsslobōki latgalīšu literāri dorbi palykuši vairōk voi mozōk zynomi tikai Latgolā, bet A. Sprūdža, J. Klīdžēja, O. Rupaņa uzraksteiti latvišu literārajā volūdā, pazeistami na tikai Latvejā, bet ari aiz tōs rubežom. Nagribu byut paragūps, Delfu orakuls, bet vjsspōrējo golvonō tendēnce rōda: latgaliskō literāta kaidū laiku vjē neikuļōs, epizodiski pasarōdeisīs te vīns, te ūtrs darbeņš, bet nasasnēgs tū uzplaukuma leimīni, kaidis tai beja laikpīsmā nu 1834. leidz 1944. godam un trymdā 50.—70. godūs, pēc kurim ari tī sōcēs nūirts. Tū nūsoka un nūsaceis navys kaidi nalobvēli voi slepeni īnaidnīki, bet sabidreibas, pošas tautas, šymā gadējumā latgalīšu attīksme. Pošliak naradzu ni materialus, ni moralus atbolsta faktoros. Prūtams, byus vajadzēja latgalīšu literātas vēsture, Latgolas kulturas vēsture, pat latgalīšu lirikas vēsture (kuru izdevis profesors V. Valeinis ar tureigō V. Krištopāna atbolstu), jo sova pagōtne jōzyna, jo Latgolas kultura atsateistēs cīšā saiknē ar vjssas Latvejas kulturu un byus tōs naatjamama sastōvdaļa. Un nōks apjauta, ka jezuitu laikmets, kod katōliskōs tīceibas sludynōšona pus-pogōniskajim latgalīšim tyka uzskōta, apgyustūt un izmontōjūt Aulejas apleicīnes izlūksni, ir beidzīs*.

* Par tū skot. St. Kučinskis (Roma). Latgalīšu volūda īvīsta ar pavēli — »Acta Latgalica«, 9. 137—142 lpp.

ŽURNALISTES DVĒSELE

Nūbeigums 4. lpp.

breiži, kurim nadreikst paīt garum — kod put egles maja vējā zīdēdamas, kod vosoras saulgrīžus pļovā Divs kōp atpakaļ dabasūs pa putekšņu apreibušas smylgas trauslajom kōpnem un dīna ar vokoru, vosora ar rudīni sasaronoj kai nūslāpums. Cik kūši veļu rudīņūs uzzīd syunainī akmini un kūku augumi, cik skaists ir agrā pavasarī mūdis krupis — syunzaļš, vēļ styngs, bet ar dzaltoni oranžom, dzeiveibas pylnom acem.

Jei stōsta:

»Syltā augusta vokorā iēju bišu mīga pīsmaržotā vactāva dōržā un jytu, kai smaržoj vacōs gulbyuves mōjas, kuru seņ vairs nav.«Mes vysi nōkam nu syltōm vactāvu mōjom... — kaidis sacējis. Bet voi vysi pīmiņom tōs?»

Nūskaņas jōs fotoattālūs sasaronoj ar Valda Atāla, Evas Martužas, Knuta Skujenicka, Lolitas Rozes-Gulbes, Imanta Ziedoņa un cytu meilu autoru

ryndom un šī mirkli ir na tik daudz prōtam, cik sirdei un tys ir jōs pasauls, kurs tepat leidzōs. Un jei stōstējumū par sevi nūbeidz ar zeimeigim vōrdim: »Paliku dzeiva, pati un zaļa, tyukstūškōrt mežā nu jauna pīdzymuse«.

Izstōde Preiļūs D. Kalniņai beja dreiz pēc tam, kod ar sovīm dorbim skateitōjus prīcynōja Jākubpiļs tautas noma ūtrō stōva boltajā zālē, par tū dizgon daudz un pamateigi rakstēja Rita Blaumane »Hedvīgas Kuņdzes Avīzē«, šō izdavuma redaktore, pārņējō goda 28. majā. Jei rakstēja: »...Tōs bites ari vairs naredzēt, jo eiss ir jūs myužs, tōs nu ilgi dzeivōs vin Daigas fotomirklī. Zaļš sinōzeits uz lilejas zīda pumpura, pyrmūs saules storu pacalts reita muglas pleivurs, rudzu vōrpu zalts un bārza pādejōs rudīņa osoras... Sudrobōta rosas lase zaļā vōlyudžkausēnā. Kurā breidī tei isamirdzējōs? Cik ilgi Daiga ar fotoaparatu rūkōs gaideja teiši tū gaismas

breidi, kod krōsu tūni sōc runōt?»

Tamā jaukā dīnā skanējuse muzyka, kas radējuse nostalgisku nūskaņōjumu. Un taidu jau izraisa ari D. Kalniņas dōrbi, tī mirkli, kas jau seņ pazuduši uz myužim dobā, bet palykuši nūtvarti jōs dōrbūs. Taidu apkaimi vairs nivīns nikod nairaudzeis ūtru reizi, tei sasaglobōsis vin jōs fotogleznōs. Mes jūs autori labi pazeistam kai žurnalisti un biži laikrokstā »Naatkareigō Reita Avīzē« losom sagatavōtūs materialus, bet, lyuk, kai fotomōkslineicu iraudzejom pyrmū reizi. Un patyka. Un nūsabreinojāmēs. Tī, kuri losa Hedvīgas kuņdzes avīzi, jau ari ogrōk beja pamanejuši izteiksmeigus fotoattālūs. Tūmār malnboltā izpīļdejumā un nalelā formatā, kai tys pīdīņ avīzei, tīražātī tyukstūšūs tī vairs nav tys pats, kas vinā eksemplārā rāmeitī un krōsōs. Izstōdē pi sinas jim ir pavysam cytaida vōlūda, daudz izteiksmeigōka.

Izarōdis, ka Daiga Kalniņa fotografēt sōkuse jau 13 godu vacumā, kod vēļ vuicējusēs Taurupes vydušķulā un pi

myusim, Preiļūs, jai beja jau catūrtō dōrbu izstōde. Uz fotografēšonu pamudynōjis tāvs, kurs taipat jauneibā sōcis fotografēt, atsarūdūt Sibīrijas izsyutējumā, jys ari bejis tys, kas izgatavōjis rāmus attālu istyprynōšonai. Mama, kai jau mōjas lobais gareņš uz meitas dōrbu izstōdem atvad kaidu pošas gatavōtu naški, abrauce draugi un paziņas.

Lels fotomōkslas pazīņēs Pīters Korsaks asūt sacējis, ka piļsētņiki Daigas dōrbu nūskaņōs varbyut maļdeisūtīs kai svešā pasaulē, tūtīs lauku cylvāka dvēsele šamā izstōdē gyus patisu otkonredžēšonōs prīcu. Voi tai nabeja preiļūs, kuri vēļ tyvi dobai un kurus nav samaitōjis kaidas lelpiļsātās gors? Kas jōs dōrbus redzēja, bet bižōkajim salona apmaklātōjim taida ispēja beja vairōkas reizes, varēja just, ka autori fotografēja patišam ir »sevis meklēšonas, sevis sorgōšonas veids nu šōlaika brutalitates, cinisma, namīlesteibas, naredzeiguma, nu tikai ikdīnas redzēšonas...«

ONTE LEIČUJŌNS

SYLTUMS

Solty šolc satraukti vēji,
mōkūņūs sastumda grādōs,
leits syt rupi un spēji
vintuļa gōjēja pādōs.

Aiz apkaklis pamonōs leits,
mēteļa atlīkus svaida,
bet cylvāks tik mīreigs, kai itu,
saule kod lipzorūs smaida.

Un, sastipūt taidu uz īlas,
navīļūs sajuysmā jytu:
pats tu nu taidas pat vilas —
dvēseli samērcēt gryuti!

CYMDU PŌRS

Ver tōle idzaltonu plaukstu —
Tī saule bērzū bērzī rī;
Dvēš lauks jau gurdonumu aukstu,
Vairs naspēj prīcu sirdī lit —

Skar dadzynūši vēji seju
Un byklas snīga pōrslas kreit...
Pa sasolušū sārsnu eju,
Mes samonom, cik skaudrs reits —

Tev mozō rūka sola pērstūs
Kai rudīneiga kļova sorkst, —
Lai acis kvēle atvyz dzērktūt,
Bet tūmār jytu — sols ir borgs!

— Še, jam šū raupi cymdu pōri!
— Nikas, paļdis! — tu kautri teic.
Kod uzvyliki, es radzu — vōri
Nu rūkom sirdī syltums steidz!

Maņ pošam vējs škit meila dvasma,
Kod tovōs acis cīna dag,
Ka seni, lobi draugi asom,
Tū atklōjis šys mirklis te.

RUDIŅS

Mōkūni sēreigi klimst pōri laucem,
Vējs, īsastīps, puryno jpuskailōs lipas
Un sten...
Jau sen
Atvodas skandynūt, gōjputni trauce
Prūjom, kur pamalēs bērtolas stīpas...

Zeme pasmaida, gōdniks kod dryvā
Nūdžinis pādehū vogu smeij bōrdā.
Tai var
Un dar!
Vysu jys paspēja, vysu jys gyva
Un rudīņš pi solmim īsaslēps zōrdā —
Lai snīg
Bolts snigs...

STRAUTS ZIMĀ

Zylst dabasi blōvi
Un vyzuļoj snīgs,
Styngst ladainōs skōvōs
Tovs šolcūšais priks.
Brōž visuli kōri,
Dvēš zīmēlis oss —
Tī aizit tev pōri,
Tu — seiceņš un mozs!
Raud lipas tev blokus
Un latakom mōj —
Ik reitu pa taku,
Kū ladus bīzs klōj,
Īt, yudini smeļūt,
Īt, yudini smeļūt...
Vējs styndzynūšs klejoj,
Tik skaudri vējs dzej,
Bet meitine čaloj
Un līkas, ka mājs!
Tai strauts tu muns polūs
Mūssis reiz skaists!

ZEMTURS

LATGOLAS NŪVODA
NEDELAS LAIKROKSTS

Dybynōtōjs — A. Rancāna izdevnīceiba,
posta indekss — 3053.

Atbildeigais redaktors A. Rancāns

Masu informacejas leidzēja registracejas
apliceiba Nr. 1609, iznōk nu 1994. goda
30. decembra četras reizes mēnesī —
pīktīnōs. Izdevēja nūrekinu konts
Latvejas Unibankas Preiļu nūdaļā
Nr. 468425, kods 310101900.
Izdevēja adrese: A. Upeiša īlā 3—49,
Preiļi, LV-5301, tālrunis 8-253-21516.
Ispīdīlūksne, Līvijas Kalvānes
datōrsalykums un Solveigas Sarkanēs
datōrmaketēšona, īspīsta SIA »Latgales
druka« Bazneicas īlā 28,
Rēzekne, LV-4601.
REDKOLEGEJA

HRONIKA

● 2. janvarī (1914) Ludzas apriņķa Zvērgzdīnes pogostā dzimis katōļu goredzņiks Julijans Začests.

● 2. janvarī (1844) nūteik pyrmōs augstskūlas Latvejā — Krōslovas gōreigō seminara svīneigais nūslāguma akts. Šei mōceibu istōde sōkuse dorbūtīs 1755. goda 29. decembrī, slāgta 1843. goda 7. decembrī.

● 2. janvarī (1959) Ludzas rajona Rundānūs dzymuse Daugavpiļs Pedagogiskōs universitates Pedagogiskōs katedras vadeitōja, psihologejas doktore docente Irēna Kokina.

● 3. janvarī (1929) Krōslovā miris latgaļu atmūdas, izgleiteibas un preses darbinīks, prozists un dramaturgs, katōļu goredzņiks Vaclavs Krops. Dzimis 1885. goda 28. jūnī Daugavpiļs apriņķa Vōrkovas pogosta Kajvūs.

● 4. janvarī (1909) Rēzeknes apriņķa Varakļōnu pogosta Kokaru cīmā dzimis dzejņiks un publicists Jōņs Mozga (Leidumņiks), miris 1982. godā Kanādā.

● 4. janvarī (1904) Ludzas apriņķa Cyblas pogosta Eversmūižā dzimis literats, preses darbinīks, teologejas doktors Ontons Žuromskis (Ērglis), miris 1969. godā.

● 5. janvarī Daugavpiļs apriņķa Krōslovas pogostā dzimis dzejņiks, dramaturgs, tulkōtōjs Konstantīns Aizpurs.

● 6. janvarī (1919) Rēzeknes apriņķa Varakļōnu pogostā dzimis kulturvēsturnīks, rakstņiks, publicists Jōņs Broks (Vaivars).

● 6. janvarī (1939) Kōrsovā dzimis medicinas habilitātais doktors, Reigas Medicinas akademejas profesors Alfreds Miltiņš.

● 8. janvarī (1989) nūdybynōta Latgališu kulturas bidreibu savīneiba.

● 9. janvarī (1889) Daugavpiļs apriņķa Jasmūižas pogosta Kastirē dzimis Latvejas aviacejas izveidōtōjs generalis Jezups Baško, miris 1946. goda 31. majā tipat.

● 9. janvarī (1974) Reigā miris filologejas zynōtņu kandidats volūdņiks Elmars Liepa, dzimis 1927. goda 14. augustā Veiksnas pogostā.

● 14 (26) janvarī (1699) Leitovā

dzimis jezuitu ordeņa prīsteris, misionars, gōreigōs literaturas tulkōtōjs Jōņs Lukaševičs, miris 1779. goda 5. majā Izvoltā.

● 15. janvarī (1919) Preiļu pogostā dzymuse rakstneica, dzejneica Natalija Giluča (Egle).

● 15. janvarī (1989) Zylupē miris katōļu goredzņiks Pīters Mickevičs, dzimis 1928. goda 22. martā Reigā.

● 16. janvarī (1929) Atašīnē dzimis katōļu goredzņiks, Ludzas dekanata dekans Pīters Vylcāns.

● 20. janvarī (1914) dzimis Latvejas Konservatorijās pasnīdzjs, vijūņņiks Voldemars Šeļegovs.

● 22. janvarī (1909) Bukmūižas pogosta Pustoškūs dzimis sabīdryskais darbinīks, publicists, Latgolas Pētnīceibas instituta prezidents Aleksandrs Batņa, miris 1967. goda 3. decembrī Toronto, Kanādā.

● 23. janvarī (1904) dzimis pedagogs, dzejņiks, publicists Zilvestrs Ikaunīks.

● 23. janvarī (1934) teik apstyprynōti bīdreibas »Latgolas Centralais muzejs« statuti.

● 26. janvarī (1919) Krustpīlī, Veseļmūižā dzimis tēļņiks Laimonis Blumbergs.

● 26. janvarī (1894) Daugavpiļs apriņķa Sylājōņu pogosta Dūbēs dzimis izcylais Latgolas keramikis Polikarps Vylcāns, miris 1968. goda 8. majā tipat.

● 28. janvarī (1969) ASV myruse rakstneica, publiciste, dzidōtōja, sabīdryska darbneica Helena Laurinoviča-Proņevska. Dzymuse 1898. goda 4. janvarī Daugavpiļs apriņķa Leiksnas pogostā.

● 30. janvarī (1934) Daugavpiļs apriņķa Višku cīma Vasīļovā dzymuse biologe, docente, pedagogejas doktore Lidija Lazdāne.

● 30. janvarī (1929) Krustpīlī dzimis vitražists, grafīkis, scenogrāfs Ludvīgs (Ludis) Bērziņš.

● Janvarī (1934) sōc iznōkt Kārļa Sangoviča redigātō avīze »Jaunō Latgola«.

● Janvarī pēc vairōk nakai 48 godu pōrttraukuma iznōk religiskī sabīdryks īlustrāts mēnešroksts »Katōļu Dzeive«. Sastōdēja

Viktors TROJANOVSKIS

ONTONS SLIŠĀNS

V. RUNDZĀNA EMOCEJIS
LASEITUOJU RŪKUOS

Paguojūšuo goda dabeigūs Bolvūs Viļa Bukša 20 eksemplaru izdevnīcībā ir nūdrukuota vīlecuona Valerijana Rundāna dzejas gruomoteņa »manas emocijas Viļakā«.

Pats gruomofys autors roksta tai: »Saukt tū par dzeju voi kai cytaižuo, lai palik kotra ziņā, a ka tuos ir munys emocijys, dūmoju, ka vysi tam pīkrīss. Faktiski, dzeja ari ir jau tik emocijys par puordzeivōtū, radzātū, īdūmoūtū...«

Valerijana Rundzānu Latgolas laseituoji pazeist nu Tāvu Zemes kalendarā, 1998. i 1999. goda guojumūs nūpublicitajim atmiņū tālōjumim, »Muni Ulasi vēļ dzeivoj...« i »Divs paleidzēja mums...«

Ja Valerijana Rundzāna proza ir nūpītna, pat dramatiska, to dzeja ir dzeivisprīka puorpylna i dzeivis esebīys puorlicynōša. Juo emocijys ir juo

jauneibys meilys plovys puču zīdešonys trokums. Losūt Valerijana Rundzāna dzeju, acis īkreit »nagludumi sasasaucūt it kai ar godsymta īsuoku ziņgem, nu sirds, jā, sirds gyust atziņu, ka eistuo dzeive ir vīnkurošībā i kotrā, kurs grib dzeivuo, meileit i iztureit vysys liktiņa gryuteibys.

Valerijans Rundzāns napuorsteidz ar šedevrim, ar modernismu, ar vīnreizeju dzejis dvīesliskū izpaušmi. Nu, Valerijans Rundzāns aplicynoj sovu laiku i sovys emocijys nūteiktā vidē i nūteiktā dvīeslīs pacyluteibā, naatkareigi ni nu politikys, ni nu dzejis lykumeibys praseibom.

Gribīs vīlelit, lai dzejņiks šūgod ebergejis puorpylīs nūsvyn sovu 70 godu jubileju i roda vēļ daudzī atmiņū tālōjumu i jauneibys trokuma puorpylīs dzejis — Vīleks pusis emociju!

TROFEJA

OSKARS SEIKSTS

AUSTRIS KALMEŅŠ, FANTASTA ATĪTMISMS

»Pylna butele laika« — poetiskais atradiņš, kas vyslobuok raksturoj itū pasaulā sapratni. Augstuokā vērtē nav i niuleneiba, moments. Kas ir niuluma laseite pret atītmis buteli! Taidis ir Kalmeņa laika apjāgums. Kai eistam fantastam i dasait. Nakjau byutiskuoķais Austra dzeja i byus itei nasuotnuo puormeju olka — reizē dzīniejspāks, cereiba i sapyns. Tikai pādejūs (1996.) dzejīlūs pasaruoda — tu brauc

iz myrdzūšu tuoli
i pieški kai zībšņa spierīņš
jyuk slīdis i sierds tova ir skorta.

Atjāgums, ka »tīņuoķceļa vaira nav«, fantastam ir kai smieris sprīdums. Nazkaidam lyuzumam jyonūteik atītmista sirdī, ka jys pasoka —

trauc laika rots bezdibīni
kū cyti par atītmī sauc.
Dabīskis īluzēju sabrukums? Jamūt

vārā da ituo saceitū, var viņ īsadūmuot puordzeivōtuotragiku (kurā, kai vysā tragiskajā, ir gona i komiskuo, Kalmeņš pošironizej i pasmeignej par sevi, taitod vys kuorteibā, process it tuoļuoķ). Kotrā gadīni vys bižuok Austra tekstūs īguodynōta vakardīna, paguotne, laika vektors suoc svērtīs atsprieklēņ (īzaleidzynuot).

ej uoruo draugs i durovu naciert
lai puormaiņū vieji caur dvēselem
plyust

mums juošuooc reitdīnā dzeive jauna
koč i rātyms mums vys vēļ syurst.

Mani vysvaira ir puorsteiguse
Austra vare producēt tekstus, da, taišni
producēt. Kalmeņa proza vaira lei-
dzeiga vyduveju Holīvuda fantastiskūs
filmu scenarėjim (itī dialogi!), kur
vīneigais, kū var pasaceit par literarū
stīlu — juo nav. Īnteresantuoki
Kalmeņa romani byus fantastikys
fanīm, navys literatim. Bet vysleidza,

mani aizraun juo azarts dzeit sižetu,
koč biži peripetejis nav pamatuotys,
cālūpsakareibys naizīt tei nu tuos, a
autors patvaleigi (kai deus ex machina)
īšajauc nūtykumu īmā, kam sovaižuok
namuok atškatynuot i puorvaldeit sovu
personažu gaitys. Kotrā gadīni nasajam
autora par tū dyžan struopēt — jys
roksta taidu literaturu, kaidu niulejais
skaitņiks (patārātuos) gryb lītuoit. Bet
pats golvonais — kai jū ir vuicejuse
pasaulā fantastikys tradiceja, kai jys
pats redz i saprūt sovu apstūleitū fan-
tastikys realitati, kurā vadyno jysus,
kas gotovi it leidza.

P. S. Austris Kalmeņš ir dzims 1974.
g. Leivuonā, beidzs Leivuona 1.
vydsškolu, studiejs Reigā kimeju, niu
filosofeju. Pīsadalejs Jaunūs autoru
seminārā 1993. g. Vīns nu Leivuona
četrejūs (N. Dimants, A. Veismāns, A.
Dzeņs.). Pazeistams i zam Doktora
Astrona vōrda.